

Andrzej Mirski

ZARZĄDZANIE KULTUROWE

SŁOWA KLUCZE: działy kultury – dziedzictwo kulturowe – kultura – kultura intelektualna – kultura integralna – polityka kulturowa

KEY WORDS: culture – areas of culture – intellectual culture – integral culture – cultural heritage – cultural policy

Abstract

CULTURAL MANAGEMENT

Generally speaking, cultural management is management, in the area of culture. However, it is a very broad definition, therefore, can be many different forms of cultural management. In this article the author wants to refer to the two most important forms of cultural management: the management of culture and culture management. These terms are sometimes confused with each other. The differences mainly take the way of understanding culture. We can understand culture as the total of the inherited ideas, beliefs, values, and knowledge, which constitute the shared bases of social action, the total range of activities and ideas of a group of people with shared traditions, which are transmitted and reinforced by members of the group, the artistic and social pursuits, expression, and tastes valued by a society or class, as in the arts, manners, dress, etc, the attitudes, feelings, values, and behaviour that characterize and inform society as a whole or any social group.

The author of this article proposes two types of culture (distinguished on the basis of previous arguments). The first is the intellectual culture (creative), the second is the integral culture (relational). Both together make up the common culture, understood in the broadest sense. The both of them could be developed by the proper cultural policy of the state.

1. Istota zarządzania kulturowego

Najogólniej rzecz biorąc, zarządzanie kulturowe jest zarządzaniem, którego przedmiot stanowi kultura. Jest ona jednak definiowana bardzo szeroko, w związku z tym może być wiele różnych form zarządzania kulturowego. W niniejszym artykule autor pragnie odnieść się do dwóch najważniejszych form zarządzania kulturowego: do zarządzania kulturą i do zarządzania w kulturze. Te pojęcia są czasem z sobą my-

lone, a wiążą się z odmienną problematyką, mimo wielu punktów wspólnych. Różnice biorą się przede wszystkim ze sposobu rozumienia kultury. Peter Bendixen¹ uważa, że zagadnieniem najbardziej istotnym, ale kryjącym najwięcej niewiadomych, jest właśnie problem kultury.

Edward B. Tylor² zdefiniował kulturę jako złożoną całość, obejmującą wiedzę, wierzenia, sztukę, moralność i inne nawyki zdobyte przez człowieka jako członka społeczeństwa. Alfred Kroeber i Clyde Kluckhohn³ zdefiniowali kulturę jako wzorce zachowań nabywane i przekazywane za pomocą symboli, stanowiące znamienne osiągnięcia grup ludzkich, w tym ich ucieleśnienie w wytworach materialnych. Rohner⁴ zdefiniował kulturę jako całość wyuczonych równoważnych i komplementarnych znaczeń utrzymujących się w populacji ludzkiej bądź w jej segmencie oraz przekazywanych z pokolenia na pokolenie. Matsumoto i Juang⁵ określili kulturę jako dynamiczny system reguł – jawnych i ukrytych, ustanawianych przez grupy, mający zapewnić im przetrwanie, dotyczący wartości, przekonań, norm i zachowań, podzielanych przez grupę, lecz w różnym stopniu uznawanych przez poszczególne jednostki, przekazywanych z pokolenia na pokolenia, stosunkowo trwałych, ale mogących się zmieniać z upływem czasu. John W. Berry, Ype H. Poortinga, Marshall H. Segal i Pierre R. Dasen⁶ definiują kulturę bardzo prosto, jako sposób życia wspólny dla pewnej grupy ludzi. Herskovits⁷ też określił kulturę krótko, jako tę część środowiska, która została stworzona przez człowieka. Encyklopedia Popularna PWN⁸ definiuje kulturę jako całokształt materialnego i duchowego dorobku ludzkości, gromadzony, utrwalany i wzbogacany w ciągu jej dziejów, przekazywany z pokolenia na pokolenie, w której skład wchodzi wytwory materialne i instytucje społeczne, zasady współżycia społecznego, sposoby postępowania, kryteria ocen estetycznych i moralnych, przyjęte w danej zbiorowości oraz wyznaczające obowiązujące zachowania. Emil Orzechowski⁹ rozumie kulturę (z inspiracji Jana Pawła II) jako wszystko, co przyczynia się pozytywnie do rozwoju człowieka. Podobnie ujmował kulturę Georg Simmel¹⁰, określając ją jako „rozwój prowadzący do doskonałości”.

¹ P. Bendixen, *Wprowadzenie do ekonomiki kultury i sztuki*, Kraków 2001, s. 83.

² E.B. Tylor, *Cywilizacja pierwotna*, Warszawa 1896, s. 15.

³ A.L. Kroeber, C. Kluckhohn, *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*, Cambridge 1952, s. 181.

⁴ R.P. Rohner, *Towards a conception of culture for cross-cultural psychology*, „Journal of Cross-Cultural Psychology”, 1984, nr 15, s. 119–120.

⁵ D. Matsumoto, L. Juang, *Psychologia międzykulturowa*, Gdańsk 2007, s. 26.

⁶ J.W. Berry, Y.H. Poortinga, M.H. Segal, P.R. Dasen, *Cross-cultural psychology: Research and applications*, New York, 1992, s. 1.

⁷ J. Koziński, *Transgresja i kultura*, Warszawa 1997, s. 180.

⁸ *Encyklopedia Popularna PWN*, Warszawa 1982, s. 338.

⁹ E. Orzechowski, *Dlaczego w Polsce nie jest możliwa sensowna polityka kulturalna*, „Zarządzanie w Kulturze”, 2004, t. 5, s. 15.

¹⁰ T. Gadacz, *Historia filozofii XX wieku*, t. 1, Kraków 2009, s. 192.

2. Dwa najważniejsze sposoby rozumienia kultury: kultura intelektualna i integralna

Z wymienionych powyżej definicji można wysnuć wniosek, że są dwa – zasadniczo różne – sposoby rozumienia kultury. Pierwszy: z nich to rozumienie jej jako zbioru wartościowych ludzkich wytworów, drugie – to rozumienie antropologiczne, jako całokształtu zwyczajów i norm panujących w danej społeczności (lub organizacji). Rozróżnienie to ma zasadnicze znaczenie dla zarządzania w kulturze i zarządzania kulturą. Oliver Bennet¹¹ wymienił dwa najważniejsze konteksty znaczeniowe pojęcia kultura. Z jednej strony, jest to opis używany do scharakteryzowania produktów intelektualnych (zwłaszcza naukowych i artystycznych). Z drugiej – to pojęcie opisujące wszystkie zjawiska składające się na sposób życia danej społeczności. Te dwa ujęcia, wskazane przez Benneta, pokrywają się z podziałem zaznaczonym powyżej. Podobnie Antonina Kłoskowska¹² uważa, że w kulturze można wyróżnić zinternalizowaną, tkwiącą w świadomości ludzi warstwę norm, wzorów i wartości, warstwę działań będących zobiektywizowanym wyrazem tamtej sfery oraz warstwę wytworów takich czynności.

Autor tego artykułu proponuje wyróżnić dwa typy kultury (wyodrębnione na podstawie poprzednich wywodów). Pierwszy to kultura intelektualna (kreacyjna), drugi to kultura integralna (relacyjna). Obie składają się na kulturę powszechną, rozumianą w najszerszym sensie. W porównaniu z kapitałem społecznym kultura relacyjna odpowiadałaby kapitałowi spajającemu (a więc łączącemu poszczególne grupy ludzi), a kultura intelektualna bliższa byłaby kapitałowi pomostowemu (to znaczy miałyby zdolność łączenia wszystkich ludzi, bez względu na pochodzenie, więzy krwi, środowisko czy klasę społeczną).

Odróżnienie kultury intelektualnej a kultury integralnej jest zarazem najważniejszą podstawą do rozróżnienia pomiędzy zarządzaniem w kulturze a zarządzaniem kulturą. Zarządzanie w kulturze odnosi się do kultury intelektualnej, jej procesów wytwarzania i instytucji zajmujących się tym, jej produktów oraz procesów odbioru. Zarządzanie kulturą natomiast odnosi się do aspektu kultury integracyjnej, a więc spraw międzyludzkich. Kultura może dotyczyć zarówno całej społeczności (może być to odseparowana wioska, region, naród), jak i organizacji.

Zarządzanie w kulturze tradycyjnie odnosi się przede wszystkim do kultury (intelektualnej) w całym określonym społeczeństwie, głównie na poziomie państwa narodowego, a w jego imieniu (we współpracy z samorządami) w poszczególnych miastach i rejonach. Instytucje kultury są tutaj obiektami zarządzanymi. Zarządzanie kulturą tradycyjnie odnosi się do wpływania na kultury organizacji (w sensie integracyjnym).

¹¹ O. Bennett, Wykład wygłoszony na Uniwersytecie w Warwick (UK), w ramach Summer School on Cultural Policy and Administration in the United Kingdom we wrześniu 2004 roku pt. *Cultural Policy in the United Kingdom as historical perspective*, za J. Szulborska-Lukasiewicz, *Polityka kulturalna w Krakowie*, Kraków 2009, s. 33.

¹² A. Kłoskowska, *Socjologia kultury*, Warszawa 1983, s. 17–21.